

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губницька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛІТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юрївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

їнському суспільстві та який останні десять років був рушійним фактором демократичних трансформацій в Україні.

Список використаних джерел

1. Commission Staff Working Document Ukraine 2023 : Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy. SWD (2023) 699 final. Brussels, 08.11.2023. *EUR-Lex* . URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023SC0699>

2. Reznik O. Ukrainians' European Integration Aspirations: from Ambivalence to Expression. *Ilko Kucheriv Democratic Initiative Foundation*. 2022, September 9. URL: <https://dif.org.ua/en/article/ukrainians-european-integration-aspirations-from-ambivalence-to-expression>

3. Mikhelidze N. European integration in wartime: the EU's imperative to preserve and rejuvenate Ukraine's democracy. *Foundation for European Progressive Studies*. 2024, February 22. URL: <https://feps-europe.eu/european-integration-in-wartime-the-eus-imperative-to-preserve-and-rejuvenate-ukraines-democracy/>

4. Supporting Ukraine's Democracy after the War. Key Issues, Comparative Experience and Best Practices. *The Global State of Democracy in Focus*. 2022. N 14. URL: <https://www.idea.int/democracytracker/sites/default/files/2022-11/supporting-ukraines-democracy-after-the-war.pdf>

5. Besch S., Ciaramella E. Ukraine's Accession Poses a Unique Conundrum for the EU. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2023, October 24. URL: <https://carnegieendowment.org/2023/10/24/ukraine-s-accession-poses-unique-conundrum-for-eu-pub-90838>

Ключові слова: публічне управління, демократичні трансформації, демократія, євроінтеграція, збройний конфлікт, Україна

Keywords: public administration, democratic transformations, democracy, European integration, armed conflict, Ukraine

Кравченко Сергій Петрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ

24 лютого 2022 року, внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, відповідно до Конституції України [1] та діючого законодавства [2; 3], Указом Президента України в державі було введено воєнний стан [4]. Правовий режим воєнного стану безпосередньо зумовлює суттєві зміни у функціонуванні всього державно-правового механізму та впливає на всі структурні елементи національної правової системи в цілому.

Базуючись на законодавчому [2, с. 1; 3, с. 1] та теоретичному визначенні «воєнний стан слід розуміти як особливий правовий режим, який передбачає спеціальний порядок нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів правовідносин, який полягає у наданні відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози державній незалежності України, її територіальної цілісності, а також тимчасовому, зумовленому загро-

зою, обмеженні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб» [5, с. 31].

На думку А. В. Басова, «обмеження прав – це юридичні та фактичні наслідки діяльності уповноважених органів державної влади, яка заснована на законі та направлена на досягнення відповідних цілей, у результаті якої зменшуються варіанти дозволеної нормами права поведінки фізичних та юридичних осіб шляхом встановлення різного роду меж такої поведінки, що в обов'язковому порядку мають тимчасовий, просторовий та суб'єктивний характер» [6, с. 32]. Ці обмеження обумовлюються необхідністю захисту національної та громадської безпеки та повинні бути врегульовані законодавством, що є запорукою та гарантією дотримання демократії у державі та принципу верховенства права. Тому, як слушно зауважує О. В. Скрипнюк, «обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина не можуть бути абсолютними і мають свої хронологічні, процедурні та предметні межі, а також характеризуються низкою суттєвих ознак:

- по-перше, обмеження конституційних прав і свобод здійснюється лише в чітко визначеному порядку і встановленим колом суб'єктів, будь-які інші спроби обмежити права людини є незаконними і тягнуть за собою юридичну відповідальність;
- по-друге, обмеження прав людини завжди має тимчасовий характер і є вимушеною мірою чи заходом, що застосовується у особливих, виняткових випадках;
- по-третє, наявність конституційно-правового регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні, з одночасним переліком прав і свобод, які не можуть бути обмежені за жодних обставин» [7, с. 7].

Аналізуючи *інституційну* складову національної правової системи, яку утворюють саме суб'єкти права (їх свободи, права та обов'язки, законні інтереси, правові статуси, особливості юридичної відповідальності) можливо зазначити наявність суттєвих змін та вимушених обмежень, які відбуваються під впливом правового режиму воєнного стану. Інституціональна підсистема трансформується внаслідок певної деактивізації людини як індивідуального суб'єкта правової системи, зменшується інтенсивність правової, економічної, ділової активності індивідуальних суб'єктів правової системи, що сприяє, в свою чергу, зменшенню зон дії права та звуженню меж правового простору. Водночас актуалізуються різні види правових статусів особи: громадянина, біженця, особи, яка перебуває на тимчасово окупованій території, ускладнюються й загострюються проблеми, які виникають у колі конституційних та галузевих правових статусів особи. Це тягне за собою трансформацію нормативного-правового регулювання, простежується тенденція обмеження обсягу прав людини і громадянина, що позначається не лише на інституційній, а й на інших підсистемах та елементах національної правової системи.

Трансформаційний вплив правового режиму воєнного стану на національну правову систему позначається також і на її *функціональній* складовій, а саме процесах правотворчості, правозастосування та правореалізації, здійснення правосуддя, юридичної діяльності, які обумовлюються відповідними політичними, економічними, соціальними та воєнними чинниками та характеризуються єдиною метою – створення умов для відбиття та запобігання агресії, вирішення проблем національної безпеки.

Також в умовах воєнного стану набуває особливого значення така важлива функціональна складова правової системи як безперешкодний доступ до справедливого, публічного і незалежного правосуддя. При цьому слід зазначити, що прискорення чи скорочення будь-яких форм судочинства, а також створення надзвичайних та особливих судів забороняється.

Якщо говорити про діяльність органів державної влади в умовах воєнного стану, то вони також зазнають певних трансформацій, зокрема через створення тимчасових державних органів – військових адміністрацій, первинною метою яких є запобігання загрозам та відсічі збройної агресії, створення умов щодо безпеки населення.

Воєнний стан, впливаючи практично на всі підсистеми та елементи правової системи спричиняє зміни в *правовій ідеології* та правовій політиці, правовій культурі та правосвідомості.

мости, які в свою чергу відіграють істотну роль у функціонуванні національної правової системи. Події війни стали вагомим каталізатором процесів, які раніше носили доволі латентний характер. Саме в умовах протистояння збройній агресії постає нагальна потреба формування національної правової ідеології, яка у змістовному та функціональному аспектах спрямована на захист національних інтересів, підпорядкована ідеї та принципу верховенства права, сприяє формуванню цілісної, прогресивної, сучасної національної правової системи, захищає свободи, права та законні інтереси громадян та їх об'єднань, надає дієві правові засоби захисту від ризиків та небезпек, зумовлених збройною агресією.

В умовах воєнного стану більшість елементів та підсистем національної правової системи зазнають суттєвого трансформаційного впливу (іноді навіть негативного та обмежувального характеру): *нормативно-правова*, де спостерігаються динамічні зміни у правовому полі, що обумовлені прийняттям значного масиву нормативно-правових актів, спрямованих на мобілізацію держави та суспільства щодо протидії агресії; *інституційна* підсистема, в якій спостерігається певна деактивізація людини як індивідуального суб'єкта правової системи, зменшується інтенсивність правової, політичної, економічної та ділової активності індивідуальних суб'єктів правової системи, що сприяє, в свою чергу, зменшенню зон дії права та звуженню меж правового простору; *функціональна* складова, метою якої стає створення необхідних умов для відбиття та запобігання агресії, вирішення проблем національної безпеки; *ідеологічна* підсистема, яка відчуває найбільш потужний трансформаційний вплив, обумовлений зростанням рівня національної ідеї, правосвідомості та самоідентифікації українського народу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. (Із змінами).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 46. Ст. 13. (Із змінами).
3. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106. (Із змінами).
4. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. *Голос України*. 2024. 24 лют. (№ 37). (Із змінами).
5. Кузніченко С. О., Голуб В. О. Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження) / за заг. ред. О. В. Гуляка. Одеса : Гельветика, 2019. 244 с.
6. Басов А. В. Поняття «обмеження» як юридична категорія: теоретичний аспект. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 1. С. 27–33.
7. Скрипнюк О. В. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Публічне право*. 2011. № 3. С. 5–11.

Ключові слова: національна правова система, воєнний стан, права людини, правова політика, війна, агресія, правосвідомість, національна ідея.

Keywords: national legal system, martial law, human rights, legal policy, war, aggression, legal awareness, national idea.